

İŞĞALDAN AZAD EDİLMİŞ ƏRAZİLƏRDƏ FİTOSANİTAR VƏZİYYƏT VƏ BİTKİ MÜHAFİZƏSİ TƏDBİRLƏRİNİN PLANLAŞDIRILMASI

Aynur Rəsulova

Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Xidmətlər Agentliyi

Kiçik Qafqazın cənub-şərq hissəsində yerləşən, dağlıq relyefə malik Qarabağın özünəməxsus iqlim və landşaftı, zəngin növmüxtəlifliyinə malik bitki örtüyü və heyvanat aləmi vardır. Qarabağ ərazisi müxtəlif meşələri, nadir bitki və heyvan növləri ilə məşhur olub, özünün flora və fauna müxtəlifliyinə görə respublikamızın zəngin ərazilərindəndir. Eyni zamanda region aqrar üstünlüyü baxımından da əlverişlidir.

İşğaldan əvvəlki dövrdə Qarabağ ərazisi yüksək kənd təsərrüfatı göstəricilərinə malik idi. Ölkədə taxıl, pambıq, üzüm, ət və süd, yun və barama istehsalının çox hissəsi həmin ərazilərin payına düşürdü. Zəngin flora malik olan Qarabağ ərazisində 2000-dən çox bitki növünə – meşə gilası, dağdağan, xarıbtülbül, palıd, şabalıd, şümşad, armud, şərq fıstığı, vələs, ağcaqayın, ayı fındığı, qoz, şərq çınarı və s. rast gəlinirdi. Torpaqlarımızın işğaldan öncə Qarabağın ümumi ərazisinin 36%-ə qədər meşəliklərdən ibarət idi.

İşğal nəticəsində minlərlə hektar əkinəyararlı ərazi hərbi tullantılarla çirkləndirilmiş, Azərbaycan iqtisadiyyatına və dünyanın genofonduna milyardlarla manat həcmində ziyan vurulmuş, qiymətli ağac növləri Ermənistan ərazisinə daşınmış, qəsdən yanğınlar törədilmiş, nadir meşə örtüyü məhv edilmişdir. Regionda yüzilliklər ərzində xalq tərəfindən yaradılmış ənənəvi bitki sortlarının əksəriyyəti işğal nəticəsində məhv olmuş, bir qismi isə ermənilər tərəfindən özününküləşdirilmişdir.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərin uzun müddət fitosanitar nəzarətdən kənar qalması bölgədə fitosanitar sabitliyin pozulmasına zəmin yaratmaqla kənd təsərrüfatı əkinləri üçün xüsusi təhlükəli zərərli orqanizmlərin geniş ərazilərdə yayılmasına səbəb olmuşdur.

İşğaldan azad olunan ərazilərin təbii ehtiyatları, xüsusilə kənd təsərrüfatı potensialı ölkəmizin iqtisadi inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu torpaqlar üzümçülük, tütünçülük, pambıqçılıq, baramaçılıq, meyvə-tərəvəz, bostançılıq və heyvandarlığın inkişafı üçün böyük potensiala malikdir. Xatırladaq ki, Füzuli, Ağdam rayonları işğaldan əvvəlki dövrlərdə pambıq, taxıl, üzüm istehsalına görə ölkədə aparıcı rayonlar sırasında idilər. Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı və Zəngilanda heyvandarlıq çox inkişaf etmişdi.

İndi regionun aqrar sahədə əvvəlki şöhrətinə qaytarılması üçün kənd təsərrüfatının inkişafı ilə bağlı işlərə başlanılmışdır. Bölgədə ixracəyönlü kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı üçün də böyük potensial vardır. Bu sektorda aparılacaq tədbirlər kənd təsərrüfatının dinamik inkişafı üçün əlverişli zəmin yaradacaqdır.

Hazırda AR Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Xidmətlər Agentliyinin idarəetməsində olan Respublika Bitki Mühafizəsi Mərkəzinin xüsusi təyinatlı ekspedisiya qrupu işğaldan azad olunmuş ərazilərdə icazə verilən marşrutlar üzrə mütəmadi olaraq fitosanitar müşahidələr aparır. 30 il ərzində əkinəlti torpaqlar, meşələr, xüsusi mühafizə olunan ərazilərdə erməni vandalizminin ekosistemə və aqrolandşafta vurduğu ziyanın həcmi böyükdür. Mütəxəssislərimiz Qarabağda fitosanitar mühitin öyrənilməsinə, mandatımıza uyğun bitki mühafizə tədbirlərinin aparılmasına dair tərtib olunmuş tədbirlər planı üzrə Qubadlı, Zəngilan, Cəbrayıl və Füzuli rayonlarının inzibati ərazilərində müxtəlif növ karantin təbii olunan və potensial təhlükəli zərərli orqanizmlərin populyasiyalarını aşkarlamışlar. Hazırda ərazilərdə biomüxtəlifliyin qorunması, pestisidlərdən istifadəyə dair Beynəlxalq Konvensiyanın qəbul etdiyi müddəalara uyğun olaraq daha innovativ bitki mühafizə tədbirlərinin aparılması üzrə layihələr işlənir.